ցառութիւն կայ. բայց անձրեւի կաթիլը ծովի մէջ անհետանում է։

Իսկ մի այսպիսի նշանաւոր դէպքում, երբ իւրաքանչիւր քահանայ մեծ պարտականութիւն ունի կատարելու. երբ նա պէտք է բացատրի իր ժողովրդին նախ՝ ազգութեան գաղափարը, ապա նորա միակ դրսբանոցի բարձր նշանակութիւնը ռուսահայոց համար. երբ նա պէտք է բացատրի ժողովրդին, թէ գլխաւորապէս կրթված, գործունեայ և դպրոցի զգիր իրանց ձեռքը առնող հոգաբարձուներ են հարկաւոր դպրոցին. երբ պէտք է հասկացնի, որ այդպիսի հոգաբարձուներ ընտրելու համար եղ հարկաւոր են բանիմաց և դպրոցական գործին ի մօտուստ ծանօթութիւն ունեցող անձինք,—ահա՛ մի այսպիսի ծանր ժամանակ, նոքա մեծ մասամբ բաւականանում են միայն մի քանի տմտաութիւն ու մեռած խօսքերով ծանուցանել ժողովրդին, թէ. «Ներսիսեան դրսբոցին հոգաբարձուներ են հարկաւոր. ուրեմն ընտրեցէ՛ք ձեր միջից երեք պատգամաւոր, որ գնան ու հոգաբարձուք ընտրեն»։

Թանն ա՛յն է, որ՝ ինչպէս լսել ենք մի քանի քահանաներից, արդէն նոյն օրն և եթ եկեղեցում ներկայ գտնված մի քանի անձինքներից ընտրել են պատգամաւորները։ Հայց ինչո՞ւ ամսի 19-ին լինելու հոգաբարձական ընտրութեան մասին 3-րն են ծանուցանում, երբ նոքա նոյն օրն և եթ պէտք է պատգամաւոր ընտրեն։ Չէ՞ որ 14 օր տուած ժամանակն այն նպատակով է միայն, որ ոքա՛ն կարելի է, լաւ մտածված լինի ընտրիրը, որպէս զի ընտրվելիք անձինք լինեն այնպիսիք, որոնք յիրաւի կարող են արդարացնել իրանց ընտրող ժողովրդի յոյսերը։

Իսկ Զօրաբաշի ս. Գէորգ եկեղեցում մինչև անգամ աւելորդ համարելով ժողովրդին առաջարկել այդ ընտրութիւնը՝ իրանք երկու քահանաներն են ընտրում իրանց ցանկացած անձանց։ Կարծես, ժողովուրդն իրանք են։ Ու ի՞նչ ենք լսում Պատգամաւորներից մէկը՝ մի քիչ մի ծածկող համառօտիւ վճռական է, որ մեր երեց փոխանական հաշուեւոութեան օրը վարդապետին «պատրուն հայր սուրբ ջան» ասելով էր դիմում։

Գուցէ, ընթերցողը կարծում է, որ մենք մեզ ընտրելու համար ենք խօսում։ Ո՛չ, այդպէս էլ կարծիր։ Մենք ամենայն իրաւամբ կարող ենք պահանջել, որ քիչ մի ծախողի փոխանակ մեզ ընտրին։ Եթէ ժամանորին կարելի է ընտրել, ինչո՞ւ չի կարելի ընտրել մեզ, որ ոչ միայն նոյն եկեղեցու ժամաւոր, այլև ծուխ ենք ու երեց փոխան՝ թէպէտ այդ վերջին տիտղոսով մենք չենք պարծենում։ Մենք այդպիսի ընտրութիւն՝ թէ՛ քահանայից և թէ՛ ժողովրդի կողմից ըստ ամենայնի անկասկած ենք համարում։ Ուրիշ բան է, եթէ յարմարաւոր անձն չուենք նենգալու պատճառով լինէին այդպէս անելիս։ բայց երբ կայ, ի՞նչ հարկն է տակաւում այդպէս վարվիլ, եթէ խաւարկիրքն ու կոյր նախանձը չեն գլխաւոր դեր կատարողները։ Իսկ մեր պատգամաւոր ընտրվելու ցանկութիւնը ոչ թէ այն պատճառով է, որ Ներսիսեան գպրանոցումն էլ հոգաբարձու ընտրվինք, որ մեր մտքումն անգամ չէ կարող անցնել այլ այն է, որ մեր եկեղեցին էլ կարողանայ տալ այնպիսի անձինք, որոնք կարող են այն օրինաւոր պատգամաւորների շարքումը դասվիլ, որոնց անձնաւորութիւնը կարող է երաշխաւոր լինել լաւ հոգաբարձութիւն ընտրելու մասին՝ հեռու ամենայն վնասակար կրքերից։ Ուրիշ ոչինչ։

Ց. Դազարեանց

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇԻՑԻՑ

—

Հոկտեմբերի 18

Մարդկութեան կեանքի մէջ Րաֆֆիի Թոմաս-Էֆենդիներից պակաս չեն։ Նոյնպիսի հրեշաւոր երեւոյթներ յաճախ պատահել են, և կը պատահեն ամենայն ազգի շրջաններում, որոնք իրանց պախարակիլ կրքերին յագուրդ տալու նպատակաւ ամենայն անազնիւ և կեղտոտ միջոցներ ազատորէն գործ են դնում, միայն թէ նպատակն կատարվի լինեն իրանք։ Ջը նայելով որ շատ անգամ ընդհանուրի հետաքրքրութիւնը անվերջ զոհեր են դառնում իրենց կեղտոտ կապրիզներին, այնուամենայնիւ ոչինչ նշանակութիւն չունի նրանց համար ընդհանուրը, մինչդեռ անձնական շահ են նշմարում ընդհանուրի ոչնչութեան մէջ։

Այս տեսակ մարդկանց ճիշդ տիպարն է ներկայացնում այսօր մեր աչքընդի «Մեղուն», որին շատ տարի է ներկայիս պատկանը, որին շատ անհաճելի է ըմբռնել զուտ ճշմարտութեան սկզբունքը, որը չէ կամենում համոզվել որ ազգայնութեան գոյութեան նեցուկ տարին է հայրենիքը և լեզուն, որը վերջապէս չէ ուզում եկեղեցու չորս պատերից դուրս հայ ճանաչել։

«Մեղուի» ինքնահաւանութիւնը ծայրայեղութեան է հասնում։ Խմբագիրը իրանից զատ բոլորին սեփական համոզմունքից զուրկ, բնական հասկացողութիւնից ազատ և ազատ գատողութիւնից խորթ է համարում։ Ա՛հա՛ ինքնահաւանութեան նողկալի պատկերը։

Հայց ես էլ կասեմ որ «Մեղուի» բոլոր արտայայտած գաղափարները, գրած յօդուածները և ծուռումուռ գատողութեամբ ու անորոշ եզրակացութեամբ մրոտած թղթերի տարածելը, հետևանք է իր սարսափելի բախտախնդրութեան և իր վատթար շահամոլութեանը։ Շահամոլութիւն և բախտախնդրութիւն ասելով՝ պէտք է ապացուցանել փաստերով։ «Մեղուն» ի՞նչ վատութիւն նշմարեց „Մշակի“ յայտնած նպատակի մէջ, որն էր «չը հալածել ու չտեղ այլապատան տալիս», որ նա այսքան ձիգ պաշտօնական խնդիր շինեց։ Դիմցուք թէ „Մշակի“ երբեմն թշնամին է, բայց այսպիսի օգտակար միաք, մեր կարծիքով առիթ չը պէտք է տար «Մեղուին» իր սարսափելի հակակրութեան թոյնը թափել։

«Մեղուի» խմբագիրը այս քան բնական նրին արդիւնաւէտ քարոզը ծուռումուռ մեկնելով՝ իրան ձեռքում մի գործիք շինել ուզեց։ Իր սրտի գառնախորհուրդ գործադրանի հալածումն մի բրիչ կազմեց, և նրանով կամեցաւ քակել ու արտաքսել ամբոխի յեսապէմ զլուխների առելութեան քարերը, որով կարողանայ քարկոծել «Մշակի խմբագրին, կարծելով որ այդպիսով իր թեղթի տարածմանը նպաստաւորած կը լինէ։ Վաղարշապատի մէջ անշարժ տիրող կրօնամոլութեան մթնոլորտին զոհված մի քանի իր նման ֆանատիկոսների համակրական ցոյցերը «Մեղուի» հասնելը արծածեցին, և սկսեց դա խօսել օրիմպիական բարձրութիւնից։ Ազգութիւն, հայրենիք, ցեղ, ամբողջութիւն և այլն ուղեց հասկացնել որ պարփակվում են եկեղեցու չոր ու ցամաք պատերի մէջ։ Ի՞նքերիմ լաւ աստուածաբանական հանճար է.... Ներսիսեան պատրաստված պատերի համակրութիւնը վայելելու, և „Մշակի“ յարգը թարմ պիժերի մատուցանելու պատրուակով, ամենասուրբ երեւոյթն, որ ամեն տեսակ անարգանք եւ պատիժ ստանում է իր ուսուցիչից, բայց այնու ամենայնիւ չէ կրկնում այն բառը, որի համար ստիպում է նորան ուսուցիչը։ Այսպիսի արարք ճշմարիտ է, որ մեզանից ամեն մէկը մեր կեանքի մանկութեան օրերի մէջ—ոչ առանց բացառութեան—ունեցել ենք, սակայն եկել են օրեր, որ զղջացել ենք մեր կատակարութեան համար։ Իսկ «Մեղուն», որ այժմ երեխայ չէ, այլ կատարեալ չափահաս մարդ պէտք է լինի—այժմ արդէն բանիերեքերորդ տարեկան է—տակաւին երեխայական կատակարութիւնը չէ ցանկանում Քողնելու եւ չէ զղջում ոչ իր անցեալի վրա եւ ոչ էլ ներկայի ու ապա գայի մասին մտածում։ Կատակարութիւն չէ արդեօք տեղ տալ մի այնպիսի անհատի նամակին, որպիսին է պ. Սարգիս Ղազարեան Ղազարեանցը։ Գարան Ղազարեանցը մինչ չը գիտէ, որ ոչ մի լրագրի բաժանորդութեան փողը չետ չէ տրվում։ Բայց պ. Ղազարեանցը եթէ չէ կամենում կարդալ «Մշակը», — որովհետեւ լուսաւոր դարի նոր գաղափարները նրա հնամեայ գաղափարների համար անմարսելի են,—խնդրենք Քողնի մնայ առանց կարդալու եւ եկող տարի այլ եւս չը գրվի, հաւատացած լինի, որ նրա կորուստը բնաւ զգալի չի լինի ոչ «Մշակի» եւ ոչ այլոց։ Հրատարակ ենք պսրդնին մէկ անգամ կատակարութեան զղացմունքը մի կողմը դնած կարդայ «Մշակի» № 181 առաջնորդող յօդուածը «վերջ չը կայ»։ Արդեօք գործն է հնամեայ դէմի անգունդ զլորող գաղափարը։ Միամիտները միշտ շատ վստահութեամբ են խօսում եւ պարծն էլ պատասխանում է նամակի վերջում, որ «Մեղուն» բաւ պաշտպան է ազգի շահերին։ Թող պ. Ղազարեանցը խօսի միայն իր համար առանց ազգին խառնելու. մենք կարծում ենք որ «Մեղուի» ներներից, որպէս գրում է պ. Գաբսից էայկակը, Քարգմանում են եւրոպացոց լեզուներով. յայնժամ այդ նրանց լիշած ազգի զրպարտիչը ինչ կը լինի, ոչ ապաքէն եւ նոքա տանձիկներից ոչ ինչ բարձր տեղ կունենան։ Եւ տակաւին «բաց պաշտպան ազգային շահերի» տիտղոսը բարեհաճում են «Մեղուին» առատապէս տալ։ Բայց մեզ անհանգստանալի է մինչեւ այժմ «Մեղուի» ազգային պաշտպանողականը ինչի մէջն է արտայայտվել։ Եթէ գտնում է ազգային գաղափարների պաշտպանութիւնը «Մեղուի» յետադիմական գաղափարների մէջ,—պէտք է ասեմ՝ սաստիկ սխալվում է։

Խօսելով համարձակապէս ազգի ամբող ջութեան կողմից, մենք վստահութեամբ ասում ենք, որ նոր սերունդը նոր գաղափարներ է սպասում լուսաւոր դարի առաջնորդներից, միանգամայն ուշք չը դարձնելով ոմանց պատրւական մաշված խօսքերին։

Աղասի Ջամշմեանցեանց

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐՍԻՑ

—

Հոկտեմբերի 22

Ամսոյս 19-ին տեղիս հոգևոր ուսումնարանի դահլիճում ուսուցչական խումբը տուեց մի ներկայացում հայերէն լեզուով յօգուտ դպրոցի։ Ներկայացրին «Հոզոպատած փօստ» դրուման։ Ներկացումն անապատի լաւ անցաւ եւ մեծ տպաւորութիւն արեց ժողովրդի վրա, որ մեծ բազմութեամբ լցրել էր դահլիճը։ Ինչ պատահեց Թիֆլիսում տեսնել այդ դրամայի մշտական խմբի ներկայացումներից մէկում, եւ պէտք է խոստովանեմ, որ բացի թեմական շրջանակներից, որ անշուշտ ունի Թիֆլիսի Ամբարյան Քատրոնը, սիրողների խմբի խաղը շատ վերը տարբերութիւն ունէր դերասանների խաղից։ Գ. թ. Կանչուեանցը, որ խաղում էր Լեզիորկայի եւ Դուբրովկի դերերը, ցոյց տուեց կատարեալ բեմական քանդար, մանաւանդ Լեզիորկի դերում։ Գարոնի խաղը համարձակ կարող եմ ասել պատիւ կը բերէր ոչ միայն սիրողին, այլ եւ մի ճշմարիտ դերասանին։ Միւս ներկայացնողներից արժանի են ամեն գովասանաց պ. պ. բժ. Ղազազեանցը, Գրիգորեանցը, Սամոյլոյեանցը, Առաքսեանցը եւ Տիգրանեանցը։ Կանանց դերերը կատարում էին տ. Ղազազեանցը եւ օր. Ասանենանցը։ Ցիլիքը բաւականին լաւ էր իր դերում, իսկ օրիորդին կը ցանկայինք աւելի զգացմունք։

Կարող հասարակութեանը մնում է միայն շնորհակալ լինել ուսուցչական խմբից, որ է եւ Քատերասիրաց խումբը։

Բացի զուարճութենից, որ ստանում է ժողովուրդը Քատրոնից, վերջին՝ եկամուտները գնում են յօգուտ ուսումնարանի եւ ինչպէս լսում ենք, խումբը կանէ նոյնը մօտ ապագայում տալ 10 ներկայացում, որոնցից առ նուազն կը մնայ ուսումնարանի համար 1000 րուբլի։ Ի նկատի առնելով տեղիս երկաթ. պղպղների աննախանձելի նիւթական միջոցները, յիշեալ գումարը աւելորդ չի լինի ուսումնարանի գործոյ։ Ուրեմն ինչ ամեն ազգասէր մարդ պէտք է ուսումնարանի համար ջանայ, որ ինչպէս եւ ասացինք, միայն ընտրեալ անձինք լինեն այդ խմբի մէջ։

Ա. Ա.